ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ   ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 3 ՄԱՅԻՍ 1875   ԹԻՒ 4013

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ցայտնի է թէ Գերմանիոյ գահաժառանգ բարձրապատիւ կայսերազն իշխանն ընկերութեամբ իւր իշխանուհի լծակցին, այցելութեան գնաց Իտալիոյ Թագաւորին՝ փոխանակ իւր հօրը Կիյոմ կայսեր, որ անձնական տկարութեամբը պատճառաւ չկրցաւ այս ճանապարհորդութիւնն ընել, թէև շատ կփափագէր։

Իտալական լրագիրն Լա Լիպէրթէ կոչուած կը հաւաստէ թէ Գերմանիոյ կայսերազն իշխանն յատուկ նամակաւ իմաց տուած է Կիյոմ կայսեր թէ իւր առաքելութիւնն Իտալիոյ Թագաւորին քով՝ խիստ օգտակար վախճան մի ունեցած է։

Զայս օգտակար վախճանն կերպիւ իւիք կըբացատրէ Օբինիօնէ լրագիրն, յառաջ բերելով թէ Գերմանիոյ կայսերական իշխանին՝ Վիքթոր—Էմմանուէլ Թագաւորին հետ տեսակցութիւնն կատարելապէս հաստատեց շհամաձայնութիւնն այս երկու ազգաց քաղաքականութեանը մէջ։

Ի մօտ աւուրս Ռուսաց օգոստափառ կայսրն 'ի Պէրլին պիտի գայ. և այս բարեպատեհ առթիւ խաղաղասիրական յայտարարութիւն (manifestation) մի կարդարելու նպատակաւ՝ կըհաստատեն թէ բանախօսութիւնք կըլլինին Գերմանիոյ, Աւստրիոյ և Ռուսաց կայսերական կառավարութեանց մէջ։

Ինչպէս յայտնի կըտեսնուի այս տեղեկութիւններէն, մեծ տէրութիւնք միաբանութեամբ կաշխատին յարատև պահելու աշխարհիս խաղաղութիւնն, և անշուշտ պիտի յաջողին։

Հելլատայի գործքերն տակաւին լուծում մի չընկալան. հետևաբար շարժումը կամ լաւ ևս է ասել խռովութիւնը մեծ է թէ Աթէնքի և թէ նահանգաց մէջ։ Այս խռովութիւնը մաքառում մըն է 'ի մէջ կառավարութեան և նորա հակառակորդաց։ Ամեն օր նոր յանցանք կըլլուին ընդդէմ կառավարութեան. բայց և այնպէս գժբաղդաբար այս մաքառման վերջին վտանգն՝ այսինքն վախճանը չգանէր։

Պրուքսէլի Լ'Էպէնդանս Պէլժ օրագիրն՝ հելլենական կառավարութեան ապօրինաւոր ընթացքն քննադատելով համդերձ, ոչ նուազ կըդատապարտէ ընդդիմակաց լեզուն լրագրաց։ «Հելլենական լրագրութիւնը, կըսէ, չափաւորութիւն և պատշաճաւոր ընթացքէ մի շատ հեռի է. քանզի՝ իբրև միակ միջոց փրկութեան ազգային ազատութեանց, զապստամբութիւն կքարոզէ"։

Իրաց այս վիճակը ցաւալի է Հելլատայի համար, որոյ քաղաքային և բարոյական կացութիւնը վտանգի մէջ կըձգէ։

Անցեալ ... նախընթաց թերթին քաղաքական տեսութեան մէջ գրած էինք թէ «Յանցելումն Գերմանիոյ կառավարութիւնն յայտագիր մի յուղարկեց Պելճիքայի կառավարութեան, ծանուցանելով նմա բարեկամաբար թէ ինքն միաք ունի նոր օրէնք մի հաստատել՝ արգիլելու համար որ Գերմանիոյ հպատակք կարող չլինին գրացի տէրութեանց խաղաղութիւնը վրդովելու լրագրական յարձակմամբ. ուստի կըփափաքի որ Պելճիքայի կառավարութիւնն ևս, նմանապէս ուրիշ տէրութիւնք՝ Գերմանիոյ օրինակին հետևին"։

Եւրոպիոյ օրագիրներէն կիմանամք թէ, Պելճիքայի կառավարութիւնն՝ 'ի պատասխանի այս յայտագրոյն ծանուցեր է թէ՝ Պելճիքան չկրնար քննութեան առնուլ զխնդիրն նոր օրէնք հաստատելու և փոփոխութիւն ընելու իւր այժմեան օրէնսդրութեան մէջ՝ բայց միայն նոյն փոփոխութիւնքն 'ի գործ դրուելէ ետև թէ 'ի կողմանէ գերմանական կառավարութեան և թէ միւս տէրութեանց կողմանէ։

Պրիւքսէլի դահլիճը կըյաւելու նաև ասելով՝ թէ ինքն՝ ինչպէս յառաջագոյն. նմանապէս այս անգամ ևս կըխոստանայ, կատարեալ հաւատարմութեամբ 'ի գործ դնել չէզոք տէրութեան մը ամեն պարտքը։

Գերմանիոյ կայսերական կառավարութեան և գերմանացի կաթոլիկ եպիսկոպոսաց մէջ սեղմ ունեցած մաքառումն կըշարունակէ։ Այս վերջիններն յամառութեամբ դէմ կըդնեն միշտ և չեն ուզեր հնազանդիլ նորահաստատ օրինաց՝ եկեղեցականաց վերաբերելոց։ Իսկ կայսերական կառավարութիւնն՝ պարտաւոր լինելով յարգել տալ սահմանադրապէս հաստատեալ օրէնքը, բանտարկութեամբ, տուգանօք և ուրիշ օրինաւոր միջոցներով կըպատժէ ըմբոստ եկեղեցականներն։

Գերմանիոյ կաթոլիկ եպիսկոպոսունք ոչ սակաւ համակրութիւն և բարոյական քաջալերութիւն կըգտնեն 'ի կողմանէ Անգղիոյ եպիսկոպոսաց. որոց առաջնորդ և գլուխ հանդիսացեալ է Մանինկ կարդինալն։ Այս գլխաւոր հովուապետն՝ դովութեամբ յառաջ բերելով Գերմանիոյ եպիսկոպոսաց ընդդիմամարտ ընթացքը կըսէ թէ իրաւունք ունին առաւելապէս Եկեղեցւոյն Աստուածային իշխանութեանն հնազանդիլ, որ 'ի Քրիստոսէ հաստատեալ է, քան թէ մարդկային իշխանութեան։

Ժամանակն միայն կարող է յայտնել մեզ թէ ինչ վախճան պիտի ունենայ այս վտանգաւոր մաքառումն. որ կրնայ ծանր հետևանք ունենալ ապագային մէջ։

Սուէզի Ջրանցից հիմնադիր մսիւ տը Լէսէփ ապետային որդին 'ի Կ. Պոլիս կըգտնուի, ուր եկած է կարևոր պաշտօն մի 'ի գործ դնելու։

Ցայտնի է թէ յիշեալ Ջրանցից նաւարկութեան տուրք վերայ՝ յանցելումն միջազգային յանձնաժողովէն սահմանեալ գիներն մեծապէս նուազեցուցին նոյն նաւարկութեան եկամուտը։ Իրաց այս վիճակը 'ի դերև հանեց զակնկալութիւնը բաժանորդաց. որք կըսպասէին արժանաւոր արդիւնք մի ստանալ 'ի դրամագլխէն զոր այս մեծ գործոյն մէջ դրած են։ Բայց ցորչափ ժամանակ որ այժմեան որոշեալ գիներն (tarif) հաստատուն պիտի մնան, անկարելի է որ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԾԻՂ ԿԱԹՈՂ

Ի լիակատար կենսագրութենէ սրբազան Հայրապետի Ներսիսի Ե. վեհափառ եւ ազգասէր կաթողիկոսի ամենայն Հայոց։

(Շարունակութիւն։ Տես թիւ 4012

Առակախօսից առած է. ցուլն եթէ խմանայ իւր հարուածոյ զնասն՝ զգուշութեամբ կըշարժէ եղջիւրներն. բայց չհասկանալով կուտայ հարուածն, և վերքն կըլինին անդարման։ Ատելութիւնն՝ զիմաստունն անգամ կանէ քան զցուլն անմիտ։ Ցովսէփ զինի այնքանամեայ Առաջնորդութեան, Ռուսաց տէրութեան առեանում Հայոց ազգի և եկեղեցւոյ պատկերացուցիչ լինելոյն, մինչ ամենայն մասամբ պարտաւոր էր երկնչիլ երկիւղ և անդ, ուր չէյէ անգամ երկիւղ ինչ, անդ՝ ուր յամենայն կողմանց կասկածանաց արհաւիրքն դափ կըհարկանէին, յեցաւ իւր զօրութեանն՝ որպէս անմահութեան ժառանգորդ, ինքն զոհ գնաց դարանակալութեան, և Հայոց ազգի վիճակն ընկաւ անյայտութեան խորափիտն՝ գէթ դարաւոր ժամանակօք։ Բազումք միայն անձնապահ լինելոյ կարեաց մասն լինելով, ծմ կըհամարձակէր ասել նորան թէ զգոյշ կաց յայս կամ յայն անձնէ, եւեմուտ մի ունէր յայս կամ յայն տուն, մի ուտէր, մի ըմպէր յայս կամ յայն, անօթոյ. հասարակաց հայրն ի Հայրապետութիւն ազգի հրաւիրեալ կարծէր ասել թէ ունիմ կասկած վտանգի յայս կամ յայն գերդաստանէ։

Ինչ որ առաւելն Ցովսէփ ի մօտոյ առ ոտս իւր կացեալն շտեսաւ, արծիւն Ներսէս ի հեռուստ նշմարեց, և չվրիպեցաւ տեսաւ՝ որ ի գուբն և ի խորխորատն զոր փորեաց և պեղեաց այլոց ի բարկութեան, ինքն գլորեցաւ, յիւրում պարզմտութեան։

Բարեկամք և թշնամիք միահաղոյն կային շուրջանակի զմահճօք նորա և լային։ Ինքն Հայրապետն կոչեաց զնոսա միառմի, համբուրել զաջ նորա, և առնուլ զվերջին օրհնութիւն, և զողջոյնն հրաժարական։

Պատուեալ ծերունիքն Տփխիսաբնակ Հայոց արտասուօք թացեալ զաջ՝ նորա, զոր արդէն դալուկն մահու ծածկեալ էր, հարցին՝ Հայր, Հայր, թողո՞ւս զմեզ և երթա՞ս։ Պատասխանեաց Սրբազան հիւանդն. այո՛ որդեակք, երթամ ընդ անդառնալի ճանապարհն՝ ուր մեր հարքն կան։ Ծերունիք կրկնեցին. ո՞ւմ յանձնես, ո՞ւմ թողուս զԱթոռդ։ Ցոգւոց հանեալ մերձ ի մահ հիւանդն ասաց. Դանիէլին կամ Դաւթին. բայց լաւ է դա... նա հեզ է. և լռեաց։

Անդ առ մահճօքն կայր և Սերոբէ վարդապետն, որ յորժամ եւես՝ թէ գնաց Ցովսէփ ի տունն յաւիտենականութեան, և ընդ իւր տարաւ զնորակայծ յոյսն յէջմիածին երթալոյ և անդ ժառանգաւորաց դպրատան մէջ վարժապետութիւն անելոյ, ճողոպրեց անձն այն խռնեալ բազմութեան մէջէն, և վազելով եկաւ տուն, ուր տեսաւ որ սուրհանդակն եկել է և կըսպասէ նորան։ Հապճեպ մէկ համառօտ նամակ գրեց, որպէս կցորդ երեկեան նամակին, որով իմացուցել էր վեհափառի անակնկալ տէրութիւնն, և ծանոյց, թէ այսօր՝ յայս ինչ ժամու վեհափառն Ցովսէփ, առ հարցումն իշխանաց, թէ ո՞ւմ թողուս զԱթոռդ, պատասխանեց. Դա... նի... է... լին, ... կամ... Դաւ... թին. բայց... լաւ... է... Դա... և վախճանեցաւ։ Սուրհանդակն առաւ նամակն և գնաց։ Ցետ քանի ամաց մինչ բորբոքեցաւ՝ Դաւթեանց և Դանիէլեանց տարաձայնութիւնն, Սերոբէ վարժապետն՝ որ Տփխիսայ Առաջնորդի ամեն նամակագրութիւնքն կընէր, մեջիկ նոյն արտասուելի անցքն կողբայր, մէկ երգոյ մէջ, որոյ գլխատառք տանցն կընթերցուին, Սերովբէ, և երգոյ գլուխն, Սարսեցուցիչ զօրաց երկնից. երրորդ դուբզայի մէջ կասէ. Բաբունն ազգէր ազգին ընտրել, յաջորդ ինքեան զտէր Դանիէլ, և այլն։

Սուրհանդակն՝ որ Սերոբէ վարժապետի այս համառօտ նամակն տարաւ, ունէր իւր հետ բազում նամականիք՝ ի բազմաց գրեալ առներսէս. բայց նոցա մէջ միայն հիւանդութիւնն էր, իսկ վերջին բանքն կտականման և մահն անագան լսեցին, և Ներսէս միայն գիտէր ի նամակէ Սերովբէ վարժապետի։ Ներսէս լսեց այս ազգախնաս գառն լուրն. ոչ զարմացաւ և ոչ վրդ-

բաժանորդ.ք՝ հարիւրին 5֊ն աւելի տարեկան շահ մի ունենան. որ խիստ նուազ է, բաղդատելով Եգիպտոսի մէջ դրամոյն բերած սովորական տոկոսին հետ, որ հարիւրին 12֊էն մինչև 18ի կըհասնի ։ Ուստի ընկերութիւնը պիտի չկրնայ հարկաւոր եղած ծախքն ընելու 'ի պահպանութիւն ջրանցքին. քանզի այս ծախքն՝ ևս առաւել պիտի նուազեցնէ բաժանորդաց տրուելու շահը ։ Վասնորոյ մօսիէ տը Լէսէփ այս եղելութիւնը Բարձրագոյն Դրան հաղորդելով կխնդրէ որ նոր տնօրէնութիւն մի լինի 'ի յարատեւութիւն և 'ի յառաջադիմութիւն յիշեալ ջրանցքոյ ։

Կըհաւատեն թէ Բարձրագոյն Դուռն՝ սիրով ընդունելով մօսիէ Լէսէփին դիտողութիւններն՝ պատասխաներ է թէ ինքն միայնակ այս խնդրոյն որոշում մի չկրնար տալ, այլ պէտք է որ ծովային գլխաւոր տէրութեանց մէջ համաձայնութիւն մի հաստատուի այս առաջարկութեան տնօրէնութեանը համար ։

ՄԱՍՈՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ Ի ԶՄԻՒՌՆԱ

Ի պատիւ Ն. Բ. մեծ պատկառելի վարպետ Կալլէսի իշխանի ։

Ապրիլ ամսոյ 16/28ին երիկունը մեծ և երևելի արարողութիւն ու խնճոյք եղաւ քաղաքիս մէջ 'ի ներկայութեան բազմաթիւ մասոն եղբարց, 'ի պատիւ Ն. Բ. Կալլէսի իշխան, Էտուարտ Ալպէրթի՝ Անգղիոյ մեծ Արևելքի բարձրագոյն պատկառելի ընտրուելուն և մեծ վարպետի Աթոռը զետեղուելուն պատճառաւ, որ նոյն իրիկունը տեղի ունենալու էր յԱլպէրթ Հօլ, 'ի Քէնսինկթըն, Լոնտոնի մօտ, 'ի ներկայութեան Անգղիոյ բոլոր երևելի մեծագոյն պատկառելի վարպետներու, ուր 10.000էն աւելի բարձրաստիճան ործնադիր.ք ներկայ ըլլալու էին ։ Սոյն զետեղման պատճառաւ Անգղիոյ մասոնական իրաւասութեան տակ գտնուած ամէն ազգաց ժողովարանները թէ Անգղիոյ մէջ և թէ օտար քաղաքներ նոյն արարողութիւնը պիտի կատարէին իրենց փոխադարձ տաճարներուն մէջ ։

Ահա այսու առթիւ Զմիւռնիոյ մէջ անգղիական Սահմանադրութեան տակ գտնուած, չորս ազգաց՝ այսինքն Անգղիացւոց, Յունաց, Հայոց և Հրէից անցեալ և ներկայ պատկառելի վարպետները և բոլոր անդամները միանալով ժողովարան բացին անգղիարէն լեզուաւ, ուր պաշտօն վարող գործակալներն էին վերոյիշեալ ազգաց ժողովարաններուն ներկայ և անցեալ Պատկառելի վարպետներն՝ ունենալով պարագլուխ 'ի գահի,

Ճօրճ Յ. Բոնալէ, Ա. Գ. Վ. Վիքթուար ժողովարանի, և երեսփոխան Անգղիոյ մեծ Արևելքի, իբր Պատկառելի Վարպետ ։

Թ. Պօլթըմնի, Ա. և Ն. Գ. Վ. Հօմէր ժողովարանի, իբր Ա. Տեսուչ ։

Ա. Կ. Տէտէեան, Ա. և Ն. Գ. Վ. Տիգրան ժողովարանի, Բ. Տեսուչ ։

Թ. Համիլթըն, Ա. Գ. Վ. Հօմէր ժողովարանի, իբր Ներքին պահապան ։

Բ. Գրիգորիատիս, Ն. Գ. Վ. Վիքթուար ժողովարանի, իբր Ատենադպիր ։

Ե. Խաղամ, Ն. Գ. Վ. Սիօն ժողովարանի, իբր Ատենադպիր, և ուրիշ պատկառելի վարպետներ ևայլն՝ իբր Արարողապետ, Հոգաբարձու, սարկաւագունք ։

Օտար Սահմանադրութեան տակ գտնուած հրաւիրելոց մէջ երևելիներն էին

Տօքթօր Բրիքըս, 33. Մ. Գ. Ա. Վ. և Երեսփոխան Իտալիոյ Մեծ Արևելքի ։

Տօքթօր Զ. Է. Բարեր, 33. Ա. Գ. Վ.

Սօքրաթ Եանօբուլօ, 30. Ա. Գ. Վ. Ֆենիքս ժողովարանի ։

Ժողովարանը շատ աղուոր կերպով շքեղացած էր, զարդարուած ըլլալով բոլոր կողմերը մրտենիներով ու Անգղիական և Յաճկական դրօշակներով, ու մէջ տեղ կառուցուած էր մանաւոր պատուանդանի մը վրայ՝ որուն ծաղկախառն մրտենիօք զարդարուած էր, Ն. Բ. Կալլէսի իշխանի Պատկերը ։ Բոլոր սրահները ցորեկուան պէս լուսաւորուած և բոլոր կողմերը մասոնական զանազան այլաբանական նշաններով զարդարուած էր ։

Ամէն հանդիսաւոր արարողութիւնները ըստ նախնի և հաստատ սովորութեանց կատարելէն ետև, ժողովարանը գոցելէն առաջ, շքեղ հանդիսիւ 'ի հացկերոյթ հրաւիրուեցան եղբարք, որու համար արդէն պատրաստութիւններ տեսնուած էին նոյն իսկ ժողովարանի ընդարձակ սրահներուն մէջ ։

Բոլոր հանդիսականք սիրով, խաղաղութեամբ միաբանութեամբ և ուրախութեամբ ուտել և խմելէն ետև, երբ կենացմաղթանքը սկսան, բոլոր եղբարք 'ի կարգի, նախ օգոստ. Սուլթան Ապտիւլ—Ազիզ խանի և մեծ կայսեր կենաց համար գինի խմեցին, բարեմաղթելով որ տիեզերի Մեծ Ճարտարապետը իրեն երկար կեանք պարգևէ, որ՝ իրենց թագաւորութիւն և շնորհք կընէ որ իր թագաւորութեան տակ սիրով ու միաբանութեամբ գործեն. և երբ Ն. Բ. արքայազն Կալլէսի իշխանի կենացը խմելու կարգն եկաւ, Արքայական կամարի անդամ Ն. Վարդան Փափազեանը Ն. Բ. վրայ շինուած հեշտալի եղանակաւ հայերէն երգ մի երգեց զոր ինք շարադրեր էր, և որու հագներգն այնքան ներդաշնակաւոր երևցաւ բոլոր ազգային և օտար հանդիսականաց, որք ամէնքը մէկէն իրեն հետ երգեցին և աղաչեցին զինքն որ նորէն երգէ ։ (Սյն երգին օրինակը վարը կըդնենք ։) Բաց յայսմանէ եւրոպացի եղբարք ալ ուզեցին որ Անգղիարէն թարգմանուի, և Ն. Բ. Կալլէսի իշխանի գրուելու շնորհաւորութեան նամակին մէջ դրուի հայերէն բնագրին հետ ։ Այս ալ չմոռնանք ըսելու որ սեղան նստելէն առաջ Ն. Բ. Կալլէսի իշխանի հեռագրալուր ալ քաշուած էր որ Իզմիրի բոլոր Անգղիական տաճարներու ործնադիր.ք կըշնորհաւորեն զինք և կենացը գինի կըխմեն ։

Սեղանի վրայ զանազան ատենախօսութիւններ եղան, զորս

Գ. Գ. Վ. Վ. Բոնալէ՝ Անգղիարէն լեզուաւ,
Բարեր՝ Գաղղիարէն լեզուաւ,
Բրիքըս՝ Իտալերէն լեզուաւ,
Գրիգորիատի՝ Յունարէն լեզուաւ,
Եանօբուլօ » »
Վ. Էնթուրա » »

Գ. Էֆէնտի Ճշմարտախօսեան՝ տաճկ. լեզուաւ, և Ալվիարեան՝ հայերէն լեզուաւ ըրին,

Բոլոր եղբարք դարձեալ սիրով և միաբանութեամբ և մեծ հանդիսիւ դարձան 'ի ժողովարան, և զայն գոցելէն ու Աստուծոյ փառք տալէն ետք, խաղաղութեամբ և սիրով մեկնեցան ։

Բոլոր հանդիսականք սևեր հագուած էին և բոլոր արարողութեանց ժամանակ մեծ կարգաւ կանոն և պատկառանք կըպահէին ։

Ա. Կ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Օրինակ երգին 'ի վերայ Ն. Բ. Կալլէսի իշխանի յօրինեալ յԵ. Վարդան Փափազեանէ ։

Նոր դարագլուխ բարենշան,
Ծագի այսօր մեր աշխարհի,
զի բրէնս ըը կալ օգոստական,
բազմի 'ի գահ բրիտանական ։
Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ բրէնս ըը կալ,
Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ բրէնս ըը կալ ։
Խմենք գինի Նաւար բրէնս ըը կալի կենացը
Խմենք գինի բրէնս ըը կալի անդրին կենացը
Ընդհանրական եղբայրութեան,
ամենամեծ գլխոյն կենաց,

դովվեցաւ, այլ որպէս անվրէպ հետևորդ նախընթաց հանդամանաց անդորր յառաջ քան զամենեսին ոգևորեալ, հաւաքեց Էջմիածնի միաբանքն, յայտնեց Յովսէփի սրբազան Հայրապետի վախճանն, տարաւ եկեղեցի, հոգեհանգիստ կատարել տուեց, կրկին ընտրել տուեց զԴանիէլ, և մինչ պատրաստում էր ի դիմաց միաբանից թուղթ առ հայազգի ժողովուրդն Պոլսոյ և առ ինքն Դանիէլ որ կայր յԱւդոսկիա, եկաւ հասաւ յԷջմիածին Դաւիթ արքեպիսկոպոսն, որ Գալուստ եպիսկոպոսի հետ կռուոյ պատճառանօք Պոլսոյ ժողովուրդն նորան հանել էին պատրիարքութենէն, և դրել էին Ընճեան Յօհաննէս եպիսկոպոսին. սա ևս կամենալով Դաւիթին իւր մտադրութենէն հեռացնել, առել էր, գնա Էջմիածին, և կարողացիր միաբանից հաճութիւնն ստանալ և կաթողիկոս դառնալ. ես աստ կըջանամ սամանեան տէրութեան հրովարտակն առաքել ։

Այս այն միջոցն էր՝ որ Ընճեան Յօհաննէս եպիսկոպոսի խորամանկ չարախօսութեամբ՝ դեռ Դանիէլ, որ ընտրուել էր ի կաթողիկոսութիւն, նոր էր աքսոր գնացել ի կղզին Տենեդոս, և Գալուստ եպիսկոպոսն ի Կիպրոս ։

Յովսէփայ հետամտութիւնն՝ թէև Ռուսաց դեսպանն կպաշտպանէր ամենայն զօրութեամբ՝ ազդեցութիւն չունէր ոչ Պոլսոյ հայազգի ժողովրդեան վերայ, և ոչ եպարքոսի դրանն. արտաքուստ այո՛ այո՛ կասէին, այլ ի ներքուստ ոչ ոչ կըպնդէին ։ Դանիէլ իւր աքսորէն այն ժամանակն յետ դարձաւ, երբ Յովսէփ Ռուսաստանէն ելաւ դէպ ի Տփխիս, և Դաւիթ՝ Ընճեան Յօհաննէս եպիսկոպոսի հաստատեզը կուլ տուած կուգայր դէպ Էջմիածին ։ Բարեբաղդ էին երկուքին ևս որ միմեանց չհանդիպեցան ։ Եթէ Յովսէփ եկած հասած լինէր յԷջմիածին, և Դաւիթ ևս գայր, ո՛վ գիտէ ինչ տեսարան պիտի լինէր. ինչպէս պիտի Ներսէս կռուեցնէր նոցա և ինքն հեռուստ հանդիսատես լինէր ։

Աւետ էր Յովսէփ յաղթէր Դաւիթ ։ Յովսէփ պիտի Ռուսաց զօրութեան ապաւինէր, Դաւիթ ևս քաջ գիտէր Պարսից բռնութիւնն յիւր օգուտ ի գործ դնել։ Գուցէ թէ ի 1800 թուլն լինէր այն, ինչոր զինի 25 ամաց տեղի ունեցաւ։ Գուցէ նորապսակ Աղէքսանդր Ա կայսրն անօրինէր Էջմիածնի ազատութիւնն, ինչ որ նորապըսակ կայսրն Նիկողայոս Ա կատարեց ։

Ներսէս՝ Դաւթին ճանփել էր որպէս բարեկամ, Ղուկաս կաթողիկոսի կտակն նորան խոստովանութեամբ յայտնելով՝ որ նա որպէս կտակակատար Ղուկասու՝ Դանիէլին հրաւիրակ լինի, և նորա պատրիարքութեան յաջորդ. որպէս և եղև իսկ։ Բայց երբ Դաւթին պատրիարքութենէն հանեցին, Գալուստ եպիսկոպոսի հետ վիճաբանութեան ժամանակին, և մանաւանդ տեսնելով՝ որ Ընճեան Յօհաննէս եպիսկոպոսն նորան հայրապետութեան ստուեր ցոյց տալով ի հեռուստ կամենումէ իւրմէն հեռացնել, խելքն ի գլուխն բերեց, իմացաւ՝ որ Ներսէս նորան նոյնպէս Էջմիածնէն հեռացնելոյ աղագաւ է մեծարմարար խօսել, Ղուկասէն ոչ թէ կտակ, այլ մէկ դատակ է մնացել, որով միայն յիմարաց գլուխն են զարդարում. թէպէտև առաջ ևս աւելի սէր չունէր առ Ներսէս, վառեցաւ ընդդէմ նորա անհնարին ատելութեամբ, եկաւ Էջմիածին այնու դիտաւորութեամբ, որ Ներսէսին ճանփեցէ տանէ. բայց ժամանակին չհասաւ ։ Դեռ ևս Թրակիայեն հեռացած չէր, ոչ ըսեց՝ թէ Դանիէլեան դակից Առաջնորդ եղև. այդ փոյթ չէր ։ Արզրում հասաւ, լսեց՝ որ Յովսէփ ստացել է կաթողիկոսութիւնս, և եկել է Ռուսաստանէն ։ Մինչդեռ կըվարանէր՝ թէ յինչ ձեռնամուխ լինի, լսեց՝ որ Յովսէփ հասաւ Տփխիս ։ Իւր անուանակցի նման ասաց. բարւոք է անկանիլ ի ձեռն Աստուծոյ, քան ի ձեռս մարդոյ. ճանապարհ ընկաւ դէպ Էջմիածին, որ Դանիէլի հրաւիրակ երևալով յանցանքն Ներսէսի վերայ դնէ, և ինքն արդարանայ, և հին բարեկամութեան հիման վերայ նոր բարեկամութիւն կանգնէ ։ Եկաւ Էջմիածին, լսեց որ Յովսէփ վախճանել է, և Ներսէսի ձեռնտուութեամբ Դանիէլն է կրկին ընտրել։ Դաւիթ երկչոտ կամ վեհերոտ անձն չէր. երբ տեսաւ թէ նորա դիմամրցանակն այժմ Դանիէլն է, և ոչ Յովսէփ, ոգի առաւ ։ Պոլսոյ փոփոխութեանց անիւներն նորան ճախարակել էին, դրեց նորաի վերայ իւր վիճակն, փորձեց իւր բաղդն. անյաջողութիւնք գրգռեցին, յաջողակ դիպուածք քաջալերեցին Ներսէսին անդամնեց և մտաւ ի պայքար ։

ԾԵՐՈՒՆԻ ԳԱԲՐԻԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

Վերջ Ա. հատորոյ ։

ամէն տանջանք մտօնակման ,
բարեմաղթու հանդ խաման ։
կեցցէ , կեցցէ , կեցցէ , ևայլն ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Իզմիր , 29 Ապրիլ 1875

Յարգոյ խմբագիր Արշալոյս լրագրոյն ։

Սուրբ Երուսաղէմի Սիօն հանդիսին վերջին ամսուան տետրին մէջ յաւ 'ի սիրտ կարդացի Ղպտիներուն մեր ազգէն տեսած այնքան բարիքներուն հակառակ , իրենց երկու ննջեցեալներու թաղման պատրուակաւ խառնակութիւն հանելու խլրտումին, որք ամենա. տէր Եսայի ազատէր սրբազան Պատրիարքին ազդ. և անջանից ջանից ձեռնհաս դէշ հետեւութիւն մը ունեցեր է ։ Յայտնի ճշմարտութիւն մ'է որ մինչև ցարդ շատ նեղութիւններ և շատ վնասներ տեսած եմք օտարներէն մեր բարեմտութեան և քրիստոնէական ընդհանուր եղբայրսիրութեան պատճառաւ , որ միայն մեր ուղղափառ Եկեղեցւոյ մէջ յատուկ կրփայլի ․ բայց օտարները մեզմէ ընդունած շնորհնին չարաչար գործածելով՝ մեր արդար իրաւունքները միշտ յափշտակելու յանդգնած են ։ Կարծեմ ժամանակը հասած է , որ Եկեղեցւոյն և ազգիս նուիրական շահուց և իրաւանց , և ամեն սեփհականութեանց վերաբերեալ խնդրոց մէջ թոյլտուութիւնը մէկդի թողլով, միանգամ ընդ միշտ զգուշանանք մեզմէ , և անոնց անշնորհակալու յափշտակ... տանիներուն վերջ տանք ։ Նորին Սրբազնութեան տէր Եսայի Պատրիարքին արթուն , հեռատես , և ազդուանամ ուշադրութիւնը խոնարհաբար կը հրաւիրեմ այս վերջին անցից վրայ ։ Մեր թշնամիները շատ են , և ինչպէս որ ... արժ. խմբագրութիւնն ալ բաւ Ղպտիներուն այս անիրաւ ընթացքը կարելի չըլլար դրդմամբ եղած ըլլայ ․ բայց մինչդեռ ժամը պղտիկ է , արժան է որ զայն բոլորովին ջնջելու և մաքրելու համար հոգ տանինք ։ Բարեխնամ կառավարութիւնը՝ որ օտար տէրութեան հպատակներու անդամ ձրիապէս գերեզմանատուններ կը շնորհէ , որչափ ևս առաւել իր հպատակներուն , եթէ իրեն դիմելու ըլլան. ուստի թող Ղպտիները ապաշնորհ ազգը կայսերական կառավարութեան դիմելով իրեն համար զատ գերեզմանատուն խնդրէ ։ Ինչ գործ ունի Ղպտին Հայոց գերեզմանատան մէջ ։ Մեր սուրբ Սանդխտինոս եկեղեցւոյն բակին մէջ բուն կենդանիքացոյ մը՝ 200 տարուանէ աւելի հին գերեզմանը կայ , անշուշտ այն ատեն Իզմիր նոյն ազգը կրօնապէս ներկայացած չէր , և մեք քրիստոնէակ ու դ... եղբայրսիրութեամբ թաղեր ենք ։ Ա՛հ կա ընելով պարտքերնիս կատարած եմք , բայց միանգամայն պատիւ մ'է ընդհիրցուց ․ մանաւանդ մեր Եկեղեցւոյն յատուկ ... եղբայրսիրութեան ․ բայց այսօր անտա... է և կարելի չէ բողոքական մը մեր գերեզմանատան մէջ ընդունիլ , վասնզի քաղաքիս մէջ արդէն իրրև ազգ ներկայացած ...ըլլ թէ բողոքական ամեն հասարակութիւնները ․ ուստի Ղպտիները որ մի և նոյն օրուան մէջ երկու մեռեալ ունենալու չափ բազմաթիւ ...ն կ... օնական այնքան ներկայացուցիչներ ունին սուրբ Երուսաղէմայ մէջ , ինչո՞ւ զատ գերեզմանատուն մը չունենան ։ Եւ արդ այս երկու, որ Նա ... սրբազան Պատրիարքին հասա...ւ և արթուն ... պաւղները բազմիցս յայտնած է , ապահով ենք որ այս և ուրիշ խնդիրներ ալ իր անդուլ և յարատև աշխատութեամբը վերջ կառնուն ։

Յարգոյ խմբագիր , խնդրելով որ սոյն յօդուածը ձեր ազգօգուտ անդրանիկ լրագրոյն յառաջիկ այթուոյն մէջ հրատարակելու բարեհաճիք , մնամ ապարտ ։ ՀԱՅ ՄԸ

Ի Կոլկաթայէ Ապր. Լ 3 ամսաթուով գնեաւեալ տողն հազորդեն մեզ.

"Ի հոկտեմբեր ամսոյ հետէ մինչ ցայսօր պատճառաւ անձրև չլինելոյ սաստ և տիրելոյ երաշտութե... բազմացեալ են աղքատ աղքատ խօթութիւնք, ջերմախտ , որկորացաւ , կոլերայ , և կոկային ակնաւէ (ծաղիկ) ․ վերջինս տարափոխիկ ախտ , որ հարուածս և մահ բաղում ներգործէ յերկրացի սևամորթին ժողովրդեան ․ բայց ողորմութեամբն Աստուծոյ առ Քրիստոնեայս ոչ, անշուշտ պատճառաւ պատուաստ առնելոյն նոցա։ Տապ արևուն զօրաւոր է յոյժ , և ջերմացոյցն մերձ ի 90 աստիճանի տեսանի ։ Աղաչեմք զկետուած անձրևել 'ի մխիթարութիւն մեր և 'ի զուարթութիւն թօշնեալ և թառամեալ բուսոց ․ զի երկիր ցամաքեալ չխոստանայ զուտեստ ձիոց , կովուց և այլ անասնոց ․ որ վասն և խոտըն շատ թանկագին է" ։

Ի Հնդկաստանէ յուղարկեալ են մեզ 'ի հրատարակութիւն զհետևեալ ազգասիրական յայտարարութիւնն ․ զոր գրեալ է 'ի Նորջուղայ Յաջորդն վանաց նոյն քաղաքի արժ. խաչակիր խաչատուր վարդապետն Կարապետեան ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Առ ազգասէր և հայրենասէր հասարակութի հայկազանց 'ի Ջուղայ և 'ի Հնդկաստան ։

Փութամ հաղորդել ձեզ յօժարութեամբ ըղբաղձանս սրտի և զնպատակ իմ մերկապարանոց առնել առաջի առ լրութիւն պատուելի համազգեացդ իմոց ։

Այսքէն ըստ ընտրութեան Տեառն 'ի կոչիս իմ 'ի կարգ կուսակրօն քահանայութեան և 'ի պաշտօն վարդապետութեան , անդրէն ընկալայ նաև զարժանին պատուէր երկնաւոր վարդապետին մերոյ Յիսուսի , 'ի թողուլ և 'ի տալ զհրաժեշտ յամենայն ընչից աշխարհի , որպէս ասէ Տէր ․ «որ ոչ հրաժարեսցի յամենայն ընչից իւրոց , ոչ կարէ իմ աշակերտ լինել" ։ Ղուկ. ժդ. 33 ։ Սակայն յետ ստանձնելոյ իմ զնոյն լուծ խոնարհութեան առ 'ի կեալ աղքատացեալ հոգւով 'ի կամս և յօժարութեամբ , ոչ այնու անտես արարեալ լքին զիս ձեռք մարդասէր նախրատաց ․ այլ արժանի համարեալ միակական վարձու, հետզհետէ առանձին պարգևօք պատուել են զիս 'ի վայելս ։ Արդ զայնչ ձրիատուր նպաստս գտեալ է իմ 'ի բարեպաշտութենէ ժողովրդոց մերոց, զնոյն գանձեալ որպէս հայր հոգևոր , վերստին նուիրեմ սիրով մանկանց ազգիս 'ի բարդաւաճութիւն մտաւորական և գրաւորական ուսմանց նոցա , ըստ յետագայ ոճոյս ։

Նախ՝ տեսանելով զի սակս յարատևութեան և պայծառութեան Եկեղեցւոյ , յոյժ կարօտաւոր է հոգևոր դպրոցի մի , ո՛ր որպէս դայեակ ջամբեսցէ հայեցի մանկանց զկաթն Աստուածպաշտութեան գիտութեանց՝ որով կրթեալ պատրաստեսցէ զքաջասուտ պաշտօնեայս և անդամս առ 'ի յաջորդաբար պահպանել զգոյութիւնս Հայաստանեայց եկեղեցւոյ և Հայութեան ։ Անշուշտ խոստովանիմ զսիրալի բարեսրտութիւնս ազգասիրաց՝ եղելոց 'ի Հնդիկս ․ որք վաղուբեմն զայսպիսի հոգևոր յանձին կալեալ կառուցին առա 'ի Ջուղայ զհոյակապն դպրոց վասն երկուց սեռից մանկանց ազգիս ․ յորս ըստ գոյին չափ զըտանին մանկունք՝ ստացեալ զմիջակ հմտութիւնս ուսմանց ․ այլ զի որպէս աղայ՝ 'ի հասանել 'ի չափ հասակի, փոխել սնունդին զհաստատուն կերակուրս հանդամ, այսպէս և ըստ հանդամանաց ժամանակիս եռանդն ուսումնասիրութեան յարուցեալ է աստ ․ ուստի ոչ միայն զհայկեան և զպարսկականն լեզուս , այլև զեւրոպացւոյն թեւակոխել նկրտին հայորեարք ․ Նոքի ընդ բանալ արժանավայել դպրոցի և ընդ յաճախելանդ բազմադէմհրահանգաց լեզուագիտութեան 'ի ձեռս քաջակիրթ ուսուցչաց , նա մանաւանդ յընդունել անդ զմատաղերամ որբս և զաղքատս զիշերօթեայս , բազմապէս պարտին յայնժամ նիւթական պիտոյք և ծախք այնր դպրատան ․ վասնորոյ ես՝ զառաջինն յօժար կամօք հաճիմ տալ և նուիրել յանուն նորահաստատ հոգևոր դպրոցի նորոյս Ջուղայ , (4000) չորսհազար կումպանւոյ ռուփիս(1), որ է (9000) ինն հազար Պարսից ղռանիք , առ 'ի առաքել և զետեղել գլխովեալ գումարն 'ի կալկաթա 'ի ներքոյ կումպանւոյ դրամաթղթոց տէրութեան Անգղիոյ , և որոց զտարեկան արդիւնս ամ ըստ ամէ ստացեալ բերել աստ 'ի նպաստ ծախուց վերոյիշեալ հոգևոր դպրոցին ։

Երկրորդ՝ առնելով զհաստատուն կտակ ․ յարում խոստացեալ իսկ եմ, որպէս և այսու թղթովս ուխտեմ տալ և ընծայել վերոյիշեալ հոգևոր դպրոցին՝ նաև զայլ ամենայն արդի ունեցեալ և զապագայ գանձս անձնական ստացուածս դրամոց , զգեստուց , գրեանց և այլոց արդեանց իմոց , զայն ամենայն բովանդակապէս նուիրեմ այնր դպրոցին ․ և միայն վասն թաղման և յուղարկաւորութեանս թողում բաժին զգումարն (50) յիսուն թումանաց ․ այն է հինգհարիւր Պարսից ռուփիք 'ի վեր առացուծոցս , առ 'ի վճարել նովաւ զպարտաւորական պիտոյս և զկարգ թաղմանս ցտարեկին զկնի մահուան իմոյ ։

Երրորդ՝ ըստ որում արդէն իսկ առաջարկեալ տեսանեմ զբարենպատակ ճիգն ազգասիրութեան 'ի մէջ պատուեալ մերազնեից Ջուղայ՝ յաղագս նորակառոյց հոգևոր դպրոցի ․ ուստի 'ի բաց որոց և 'ի տալ 'ի գումարոց դրամոց իւրաքանչիւր եկեղեցեացն Ջուղայ ըստ գոյից կարողութեանց նոցա և յայլ ազգային նպաստից , և արձանագրեալ զբովանդակութիւն գումարոյն 'ի մէջ ժապաւինեալ և կնքեալ տօմարի յանուն հոգևոր դպրոցին , զոր և առաքել 'ի Կալկաթա առ 'ի ապահովել ընդ վաշխաբեր դրամաթղթովք տէրութեան Անգղիոյ , և զորոյ արդիւնս ամ ըստ ամէ բերեալ մատակարարել 'ի պէտս այնր դպրոցի ․ ուստի և ես զվերախոստացեալս չորսհազար կումպանւոյ ռուփիս կցորդել խնդրեմ ընդ հանգանակեալ գումարս դրամոց՝ տուեցելոց 'ի սրբոց եկեղեցեացն և յայլ ազգային նպաստից ․ զորս և թողուլ և յանձնել՝ 'ի ձեռն խնամակալութեան նորընտիր կառավարութեան հոգևոր դպրոցին ։

Չորրորդ՝ յետ գոյի չափ նպաստամատոյց լինելոյս հոգևոր դպրոցին՝ հաստատելոյ Տէրամբ 'ի Ջուղայ , ըղձամ նաև նուիրական պարտաւորութեամբ անձնանուէր հանդիսացեալ մատուցանել զանձնանձիր ծառայութիւն իմ առ 'ի լրումն ածել զթերութիւն ձեռնարկեալ գործոյն վերոյին դպրոցին 'ի յարատևութիւն այնր։ Որոյ վասն կամ է ինձ ելանել գնալ 'ի կողմանս Հնդկաստանի 'ի խնդիր առատապարգև օժանդակութեան 'ի պէտս հաստահիմն կառուցման և մշտնջենաւորութեան հոգևոր դպրոցին ։ Եւ արդ զայսպիսի ամենահարկաւոր տնօրէնութիւն իմն անշուշտ եմ, զի Նորին բարձր Սրբազնութիւն տէր Գրիգորիս արքեպիսկոպոս և ամենապատիւ Առաջնորդն մեր բարեհաճեսցի առնել յօգուտ և 'ի յառաջադիմութիւն Հայ սերնդոց Ջուղայ ․ նմանապէս հաւատամ եմ, զի պատուելի անդամք հասարակութեանս մերոյ՝ թելադիր ունին լինել ինձ և թեկն ածել խորհրդակցութեամբ 'ի ձեռնարկեալ յայս գործ Աստուածահաճոյ ․ վասն այնորիկ և ես՝ թարձ ուրախ ծանրանալոյ՝ խոստանամ հոգալ յինէն զճանապարհորդական ծախսն իմ աստի ցԲուշեռ ․ և այնինչ գնացեալ 'ի Հնդկաստան՝ ըստ յաջողելոյ Տեառն, խնդիր արարից նախ՝ յամենաբարեպաշտ համազգեաց անտի յաջակցել մարդասիրական նըպաստիւք հոգևոր դպրոցին Ջուղայ ․ ըստ այսմ՝ և յայլազգ մարդասէր քրիստոնէից և յայլոց՝ թախանձանօք ընկալայց զօգնականութիւնս դրամոց ․ զորս և մի ըստ միոջէ 'ի գիր առեալ 'ի վեր առացեալ ժապաւինեալ տոմարին և զգումարն յանուն հոգևոր դպրոցին , նա իսկ զանձնական ստացեալս իմ տուրս ինչ՝ որ աստ գաւազանապատաղ, զնոյն ևս բարդեալ 'ի վերայ այնր գումարոյ՝ յանձնելոց եմ բովարդակապէս 'ի ձեռս նորահաստատ գործակալաց՝ անտի կարգելոց 'ի ձէնջ , 'ի զետեղել և յապահովել ըզգումարն հանգանակութեան 'ի ներքոյ կումպանւոյ դրամաթղթոց տէրութեան Անգղիոյ ։ Զինի Աստուծով յանդաւորելոյ զխնդիրս՝ ունիմք համարադրել զ'ի Ջուղայ հաւաքեալ գումարն ընդհանուր անակեալ գումարոյն Հնդկաստանի՝ 'ի մի վայր ապահովելով յանուն հոգևոր դպրոցին Ջուղայ ։ Յայնժամ և նախախնամութեամբն Աստուծոյ և նուիրաբերութեամբ բարերարաց ազգիս , հաստատեսցի նորակառոյց հոգևոր դպրոցն Ջուղայ ․ որ և սիրաշաղկապ յարաբերթեամբ լծակցեալ ընդ չորեսին ազգային վարժարանս Ջուղայ , ոյպէսզի 'ի միասին մարթասցին ըստ արժանւոյն մշակել զմիտս հայկական սերնդոց՝ գրաւորական և բարոյական ուսմամբ և դաստիարակել զնոսա լուսաւոր և վսեմ գաղափարօք կրօնական և արտաքին գիտութեանց՝ զորս և Աստուած աճեցուսցէ և պտղաբերեսցէ 'ի փառս անուան իւրոյ ։ Ամեն ։

Մնամ սիրելի ազգիս , բարեացակամ և բարեմաղթու ծառայ ,

(Ձեռամբ) Յաջորդ Խաչա. Խաչատուր
վարդապետ Կարապետեան ։

Ի Ջուղայ , 15 Յունվար 1875 ։

(1)Իւրաքանչիւր ռուփին երկու շիլնի արժէ ,

Յայտնի է թէ Ամասիոյ և Մարզուանու Առաջնորդ՝ գեր. Եղեսեան եպիսկոպոսը յանցեալ շաբաթու մեկնեցաւ 'ի Կ. Պոլսոյ Ամասիա վերադառնալու առ 'ի շարունակել անդ իւր Առաջնորդական պաշտօնը ։

Ամասիոյ ազգային վարչութիւնը՝ Նորին Սըրբազնութեան մօտաւոր գալուստն իմանալով, փութացեր է բողոքոյ աղերսագիր մի հեռագրական գծիւ յուղարկելու բարձրա. Մեծ—Եպարգոսին ։ Յիշեալ աղերսագիրն՝ զոր Հայրենիք լրագրոյն Ապրիլ 22 թուոյն մէջ հրատարակեալ կըտեսնեմք, հետեւեալն է ։

Մ'ազամը Սատարեթ ռեզմայէ

Պունտան ագտէմ Միւրախխաս պուլունուպ, չէնտ սէնէտէն միւթէճավուզ գաղամըզը խիթխըլ վէ սայիշիմիզի իխլալ իլէ ային վէ մէղհէպիմիզէ թօգունարագ, էվգադըմը զայը իլէ քիւլլի զիյանէ տիւչար իտուպ, հիտայէ կէլմեզ ֆէնալըքլէր խլէտիկյինտէն մազաամ Սատարէթ ուզմա վէ Բաթրիգլանէյէ վուգու պուլան իսթիտա վէ իսթիրհամ չաքիրանէմիզ իւզէրինէ թէֆթիշ մէմուրլէրի թայինի իլէ քէնտուսինին Սիվազ մանասըթըրընտէ իգամէթինէ էմր ալի սատըր պույրուլան Եդեսեան Յովհաննէս էֆէնտի, մահէլլ իգամէթինէ կիթմէյուպ պիր թագրիպ տէր Ալէյէէ ֆիրար իլէ շուրատէ պուրատէ կէզմէքտէ իքէն, հէր նասըլ իսէ պազը զէվաթըն զիհնինի թէշվիգ իտէրէք Բաթրիգլանէ թարաֆընտէն մէմուր թայեւին իտիլէրէք Իզմիրէ կէօնտէրիլմիշ. վէ օրայը տախի իսթիլալէ պրագըրըը մասլիւմ պիլէրի օլտուղինտէ, տէր սաատէթէ ճէլպի իչիւն էմր Ալի սատըր պույրուլուղի ղազէթալէրտէն անլաշըլմըշ, վէ պէօյլէ պիր զալիմի եինէ Միւրախխաս իւնվանի իլէ պէլտէմիզտէ թայեւին օլունտուղի վէ մահ հալին ոն տէօրտիւնճի կիւնիւ պէլտէմիզէ կէլմէք իւզրէ տէր սաատէթտէն հարաքէթ իտէճէյինի չէնտ նէֆէր թէրվիյչ էֆքեարը պուլունան կէնճլէրէ պա թէլէղրաֆ պէյան իլէմիշ, վէ չիմտիտէն ույուտուշ գանլէրի օյանտըրմաղէ չալըշըյօր. վէ Մէրգումուն բահալթլէրի հէնուզ էյու օլմամըշ, վէ չաքիրլէրի իսէ քէնտու հալիմիզտէն աճիզ վէ պունտան պէյզուր օլմուշ իքէն, տէֆի օլունմուշ պիր պէլէյէնին իւզէրիմիզէ եէնիտէն սիւսալլաթ օլմասը իլէ, բէրուշանիյէթիմիզէ մէրհամէթ ատիլէ րաղը օլամայաճաղընտէն մէրհամէթ վալալէրինէ տէխալէթէ մէճպուր օլունտու, հէր հալտէ էմրու ֆէրման ։

Մէճլիս միլլէթ էրմէնիյան

75, Նիսան 11. Մէրզիֆունու ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 3 Մայիս ։

Անցեալ շաբաթ օրն, աւստրիական շոգենաւով հասաւ 'ի քաղաքս բարձրապատիւ Հիւսէյին Աֆնի փաշան՝ իբրեւ ընդհանուր կառավարիչ Այտընի նահանգին ։ Նորին Բարձրութեան գալուստն 'ի ձայն թնդանօթայ հաղորդեցաւ բոլոր հասարակութեան. որ լի եղեւ ուրախութեամբ՝ իւր նախկին բարեգութ կուսակալին վերադարձը տեսնելու բարեբաղդութիւնն ունենալով։

Կայսերական հրովարտակն, որով բարձրապատիւ Հիւսէյին Աֆնի փաշային կը յանձնուի մեր նահանգին կուսակալութիւնն, երկուշաբթի օրն կարդացուեցաւ սովորական մեծ հանդիսիւ ։ Կայսերական հրովարտակին մէջ բարձրա. Նախարդ. Մեծ—Եպարգոսին՝ տէրութեան մատուցած մեծամեծ և հաւատարիմ ծառայութիւնքը գովութեամբ յիշուած էին ։

Նորին Բարձրութիւնն՝ այս բարեպատեհ առթիւ, համառօտ ատենախօսութեամբ մի յորդորեց զբոլոր գործակալները՝ մեծ և փոքրին, որտի մօօք և հաւատարմութեամբ կատարել իրենց պարտքը, յաւելցնելով թէ յօժարամիտ պիտի վարձատրէ զգործունեայ և հաւատարիմ պաշտօնեայներն, և ընդհակառակն աղատ պիտի չթողու 'ի պատժոյ՝ իրենց պարտքը արժանաւորապէս չկատարող գործակալներն ։

Օտար տէրութեանց հիւպատոսք չորեքշաբթի օրն իրենց պաշտօնական այցելութիւնը մատուցին Նորին Բարձրութեան, յորմէ մարդասիրական պատուով ընդունեցան ։

—Բարձրագոյն Դրան արտաքին թղթոց պաշտօնութեան տեսուչ (խարիճիէ էվրաք միւտիրի) մեծապատիւ Լիւոս էֆէնտի Զայեան և իւր ծառ- կահասակ որդին ընկերն, որ Արշալոյս խմբագիր—Տնօրէնին զաւակն է, այս առաւօտ աւստրիական շոգենաւով հասին 'ի Զմիւռնա 'ի տեսութիւն իրենց ընտանեացն ։

—Միւնոյն առթիւ և ընկերութեամբ վերոյիշելոյ՝ հասաւ նաեւ վսեմ. Համամճեան Սարգիս էֆէնտին այնուամենայնիւ տիկինն յայցելութիւն մեծարգոյ ծնողաց իւրոց ։

—Ծիրլուճի գերա. Արքեպիսկոպոսն մեռար Սանտֆորտ յանցեալ շաբաթու Անգղիայէն գալով, Պունովայի անգլ. մատուռն, Պուճայի գերեզմանատունն եւայլն նուիրագործեց հոգևոր հանդիսիւ, որուն հրաւիրեալ ներկայ գտնուեցաւ և Իզմիրի Յունաց գերա. Մետրապօլիտը ։

Կըլսեմք թէ յիշեալ գերա. եպիսկոպոսն՝ ընկերութեամբ մէսէրս Վուիթալ և Բաթէրսըն՝ անգղիայի պատուաւոր ու երեւելի վաճառականաց, երեքշաբթի օրն այցելութեան գնացեր է Յունաց գերա. Մետրապօլիտին ։

—Երեքշաբթի օրն առաւօտեան ժամը 5ին ըստ Եւրոպացւոց, սաստիկ երկրաշարժ մի զգացինք. յետ այնորիկ մինչեւ ցց ժամն ուրիշ երեք թեթեւ դետնաշարժ ևս տեղի ունեցան ։

—Կըլսեմք թէ մեծարգոյ Փափազեան էֆէնտի (որ Իզմիրի հանգուցեալ մուպաշիաճի Յովհաննէս աղային որդին է) կ. Պօլսոյ Բէրայի թաղապետութեան քարտուղար կարգուեր է ։

—Փո—նջ լրագրոյն Ապրիլ 30 թուոյն մէջ հետեւեալն կընթեռնումք ։

«Բարձրա. Մայր Թագուհին՝ անցեալ ուրբաթ օր Նշան—թաղքի շինութիւններն աչքէ անցունելէն յետոյ՝ 'ի նշան իւր բարձր գոհունակութեան՝ ոչ միայն կայսերական ճարտարապետ վսեմ. Սարգիս Պէյի, այլև Նորին Վսեմութեան եղբայր մեծա. Յակոբ պէյի և շինութեանց ընդհանուր վերատեսուչ Ներսէսեան մեծա. Գրիգոր էֆէնտիի՝ մէկ մէկ ծանրագին տուփ ընծայել բարեհաճեր է"։

—Հեռագիրն կըծանուցանէ թէ Ռուսաց օգոստափառ կայսրն՝ անցեալ ամսոյ 28ին հասեր է 'ի Պէրլին ։

—Մեծարգոյ Միսաք Յովսէփեան կ. Պօլսեցի Հայ երիտասարդն, որ ժամանակէ մը 'ի վեր Իզմիր կըգտնուէր, անցեալ շաբթու ինքզինքը ծովը ձգելով խեղդամահ եղեր է. որոյ դիակն երէկ միայն գտնուեցաւ ։

Ըստ ամենայն երեւմանց՝ սիրահարութիւնն, ոգելից ըմպելեաց չափազանց գործածութիւնն և կարեւոր գումարոյ մի վատնումն պատճառ եղած պիտի լինին յիշեալ դժբաղդ երիտասարդին յուսահատութեանը ։ Այս ամենացաւալի դէպքը խիստ տխուր տպաւորութիւն ըրաւ քաղաքիս Հայ հասարակութեան վերայ ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Բամպակը թոյլ է. այս շաբթու միայն 700 հակի չափ վաճառեցաւ. մեքենայով մաքրուածը՝ 388—390ի և չըգըրըգը՝ 370ի ։

Աֆիոնը նմանապէս թոյլ է. և գիներն 190էն մինչեւ 220 ղուրուշ է չէքին ըստ տեսակին ։ Պատրաստ աֆիոն 'ի շուկայի մերում հազիւ թէ 300 կամ 350 կողով և արկղ կըգտնուին ։

Փալամուտը միշտ կուզուի. իսկ ճէհրին, ուչխուրի բուրդը և տորմը խիստ հանդարտութեան մէջ են ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ԱՆԻԾԵԱԼՆ

Ութսուն 192 երեսներէ բաղկացեալ արուեստաննար օպտալշան վէպ մըն է, զոր գաղղիացի բանանալ մի յօրիներ է, խստիւ դատապարտելով զմեղապարտ կրօնաւորներն եւ նոցա յանցանքն յերեւան հանելով, յօգուտ սուրբ կրօնի ։

Մեծարգոյ Մ. Մամուրեան՝ մեր քաղաքակից գրագէտը թարգմանած է զայն վիպասանութիւնն 'ի հայերէն աշխարհաբար լեզու, եւ որ հրատարակուած է 'ի Տեռլեան տպարանի 'ի ներկայ 1875 ամին ։

Ամբողջ գործն բաղկացեալ պիտի լինի 'ի չորս հատորոց, որք հետզհետէ պիտի հրատարակուին ։ Իւրաքանչիւր հատորոյն գինն 12 ղուրուշ է ։

ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ ԿԱՀԿԱՐԱՍԵԱՑ

Ներքոյգրեալս պատիւ համարիմ ազնիւ հանրութեան մեծ ծանուցանել արգոյ հասարակութեան թէ կատարելագործելով զգործատուն իմ, Նորա մէջ կը շինեմ ամեն տեսակ գեղեցիկ և ամենահաստատ կահկարասիք եւրոպական ձեւով, աժան գնով ։

Գործատունս կըգտնուի Շիչէճիներուն չուկա Բէզըրայէն Ֆրէնքլանէյին մէջ, թիւ 5 ։

ՏԻՄԻԴՐԻՈՍ ՔՈՒԼԱՄՊ...

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

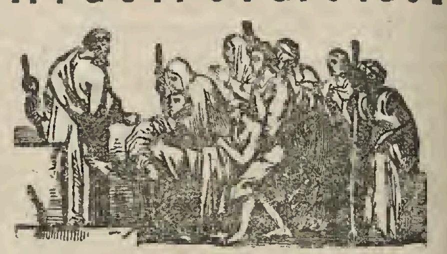

ԳԵՂԱՀԱՏՔ ՀՈԼԼՕՈՒԷԻ

ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՔ

Մարդոյս ջղային դրութեան (սիսթէմ) շատ յոգնած ... սոսկալի ախտ մըն է և ջիղերուն ամենափոքրիկ շարժումը կամ ... գաւութիւնը վնասալի է յոյժ. վասն զի ո՛ւր գտնելու է ... ըը ։ — Միակ դեղը այս է. քիչ խմէ գինի, գարեջուր, ... ընելիք. և աւելի աղէկ կըլլայ որ բոլորովին հեռանայ ... անցմէ, և ամենեւին չխմես. նմանապէս խահվէ մի խմեր, ... տեղ թեթեւ թէյով (չայ) գոհ եղիր ։ Կարելի եղածին չափ ... քուր օդ ծծէ ամեն գիշեր իմ դեղահատերէս երեք կամ չորս ... կըլլէ, շատ միս կեր և համեմունքէ (սոյս) հեռու կեցիր ։ ... այս օգտակար կանոնները ճշդութեամբ 'ի գործ դնելու ... միջոց շուտով պիտի հանգստանայ, մարմինդ առողջ պիտի ... պիտի մնաս թէ ջղաց շարժումն ունեցար ։

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՔ ԵՐԻԿԱՄԱՆՑ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մէ... թէ կըկղանքը չափէն աւելի ջրալից կըլլան կամ բաւական ... լար, թէ քարը կամ աւազը երիկամանց կը համնին կամ թէ ... նոնց մէջ ցաւեր կը գտնան մէջքին համապատասխանած մասը ... ամեն հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է Հոլլօուէյի դեղահատ... ըը առնուլ տպեալ հրահանգաց համեմատ և անոր օծեղանիւթը ... փել երիկամանց վարի կողմը անկողին մտնելու ժամանակը ։ ... դարմանը անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ, այնինչ ... բիչ դեղերը զուր տեղը գործածուած պիտի ըլլան ։

ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԱՒՐՈՒԻԼԸ

Ո՛ր և է դեղ մի չկրնար ստամոքսի զօրութիւնը նորոգել ... աղէկցնել զայն շուտով՝ ինչպէս այս դեղահատերը. որոնք ան... խառնութենէ կամ վատթար կերակուրէ պատճառուած բոլոր թե... ւութիւնը կըվանեն և կը համնին 'ի լեարդն (ճիյէր), ... րուն գործողութիւնը կը կարգադրեն. ջիղերու սաստիկ ... (սէրէպ) դէպքերու մէջ պզանչելի ներգործութիւն մի ունի և ... ու ստամոքսի ամեն անկարգութիւնները միշտ կը բժշկէ ։

ԹՈՐԹՈՔՈՒՄՆ ԹՈՔԱՌԱՋԻՑ (պրօնշէթ) ՀԱԶ ԵՒ ՀԱՐԲՈՒՂԽ

Շնչառութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութիւնք ամեն ախտէն աւելի յաճախ կը պատահի և երբեմն աւելի վտանգաւոր է ։ Ասոնց գործողութեանց անկարգ ընթացքին սաստկութիւնները կրնան միշտ կարգադրուիլ Հոլլօուէյի հաչակաւոր դեղահատից միջոցաւ ։ Ասոնք շուտով կը դարմանեն արեան որ և է ... ժամանակեայ անչարժութիւնը, կըթեթեւցնեն խցուած շնչերակները, կը բարեխառնեն շնչառութեան սաստիկ արագութիւնը և ... բողութիւն կուտան շնչափողին ու թոքերուն դիւրութեամբ ու ... նմանաւորապէս գործելու ։ Այս դեղահատերը՝ իրենց մաքրողական զօրութեամբը կը սրբեն արիւնը ամեն աղտեղութիւններէն, և ... եղանակաւ կըզօրացնեն գրութիւնը (սիսթէմ) ընդդէմ ծխրա... ախտի, շնչարգելութեան, և ուրիշ թոքային տկարութեանց ։

ՏԿԱՐԱՑԵԱԼ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԲԱՂԿԱՑՈՒԹԻՒՆՔ

Տկարութեան, թուլութեան և ջղացաւութեան դէպքերու մէջ, որոնք ո՛ր և է բնական կամ գերբնական չափազանցութենէ յառաջ եկած են, այս դեղահատից այլայլիչ և նորոգիչ ներգործութիւնը մեծապէս օգտակար է. քանզի մարսողութիւնը կըվերահաստատէ, մարմնոյն ամեն հիւթոց թափումը կը կանոնաւորէ, ... դրութիւնը կըզօրացնէ, հիւանդին միտքը կը յարդարէ և վերստին պէս առողջութիւնը ձեռք կը բերէ ։

Հոլլօուէյի դեղահատերը ամենէն օգտակար դեղերն են ... տեւեալ հիւանդութեանց համար ։

Շնչարգելութիւն,	Յօդացաւութիւն,	Թոքացաւութիւն,
Մախձային ախտք,	Տեսատեսութիւն,	Ցաւք որովայնի,
Խիթ (սանճը),	Ջրգողութիւն,	Միզարգելութիւն,
Հարբուղխ,	Անմարսողութիւնք,	Բորբոքումն,
Ծիւրական ախտ,	Դալուկն,	Ախտք ընդերաց,
Թանչ (տէօանդըր),	Բաբախիւն սրտի,	Անկանոնութիւնք ...
Խոյլ պարանոցի,	Քար կամ խիճ միզանոցի,	Նանց,
Վերնոտութիւն,		Մորթային հիւանդութիւնք,
Լերդի հիւանդութիւնք	Գլխացաւութիւն,	
Փողացաւ,	Ափրոդիտեան ախտք,	Խցողութիւնք ։

Գիտել արժան է որ տպեալ հրահանգներ կան ամեն լեզուով որոնցմէ մէկ հատ կը գտնուի իւրաքանչիւր տուփին մէջ 'ի տեղե... կութիւն հիւանդաց, ամեն պարագայից մէջ ։

Այս դեղահատերը, որ կըշինուին Հոլլօուէ բժշկին անձնական վերատեսչութեամբը, կըվաճառուին իւր գործարանը 'ի Լոնտոն, Օքսֆորտ կոչուած փողոցը թիւ 533, 'ի գին 1 և 1 ... շիլինի, 2 3/4 և 4 1/2 շիլինի տուփը, ըստ մեծութեան տփոց ։

Խմբագիր—տէր լրագրոյս,

Գ.—ի—ս Գ. Պալտաղլեան ։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ